

NGHIÊN CỨU, XÁC LẬP CƠ SỞ XÂY DỰNG TUYẾN ĐIỂM DU LỊCH VĂN HỌC TẠI THÀNH PHỐ QUY NHƠN VÀ PHỤ CẬN

NGUYỄN HỮU XUÂN, NGUYỄN THỊ HUYỀN

Tóm tắt: Du lịch văn học là phương tiện lan tỏa di sản văn hóa. Quy Nhơn, Tuy Phước, An Nhơn (tỉnh Bình Định) gắn với tên tuổi của các nhà văn hóa, nhà văn nổi tiếng ở Việt Nam như Đào Tấn, Yên Lan, Xuân Diệu, Hàn Mặc Tử... có nhiều thế mạnh về di sản văn hóa, văn học. Nghiên cứu này sử dụng phương pháp điền dã, thực địa, phỏng vấn nhanh, phương pháp bản đồ cho nghiên cứu, từ đó hệ thống hóa, làm rõ giá trị tài nguyên của TP. Quy Nhơn và phụ cận cho phát triển du lịch văn học. Kết quả cho thấy, Quy Nhơn và phụ cận có thể tổ chức nhiều hoạt động du lịch văn học như tham quan địa điểm văn học gắn với tác giả là những nhà văn; tìm hiểu, khám phá di sản văn hóa, văn học thông qua những hoạt động nghệ thuật; tham gia trải nghiệm, thưởng thức và sáng tác văn chương, lễ hội văn học... Một số điểm đến có khả năng khai thác du lịch văn học rất thuận lợi là Nhà lưu niệm thi sĩ Yên Lan, Xuân Diệu, Tiểu chủng viện Làng Sông, khu du lịch Ghềnh Ráng và Trường Đại học Quy Nhơn.

Từ khóa: du lịch văn học, điểm đến du lịch, Quy Nhơn

ESTABLISHING FOUNDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF LITERARY TOURISM DESTINATIONS AND ROUTES IN QUY NHON CITY AND SURROUNDING AREAS

Abstract: Literary tourism serves as a means of disseminating cultural heritage. Quy Nhon City, Tuy Phuoc District, and An Nhon (Binh Dinh) are regions rich in cultural and literary heritage, associated with prominent Vietnamese literary and cultural figures such as Dao Tan, Yen Lan, Xuan Dieu, and Han Mac Tu. This research employed field surveys, rapid rural appraisal interviews, and cartographic methods to systematically clarify the resource values of Quy Nhon City and its surroundings for the development of literary tourism. The findings reveal that Quy Nhon City and its vicinity offer significant potential for organizing diverse literary tourism activities, such as visits to literary sites linked to renowned authors, exploring cultural and literary heritage through artistic events, participating in experiential activities, enjoying and creating literary works, engaging in literary festivals... Key destinations with high value and favorable conditions for literary tourism development include the Memorial houses of poets Yen Lan, Xuan Dieu, the Lang Song Minor seminary, Gheng Rang tourist destination, and Quy Nhon university.

Keywords: literary tourism, tourist destination, Quy Nhon.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Du lịch văn học (DLVH) là hình thức tổ chức hoạt động du lịch (HDDL) gắn với các tài nguyên văn học, là một dạng thức hay một bộ phận của du lịch văn hóa [7, 9, 10]. Trên thế giới, DLVH xuất hiện từ đầu thế kỉ XIX. Tour

du lịch đến thăm quê hương của đại văn hào Shakespeare, nhà văn J.K. Rowling, Ernest Hemingway; một số bảo tàng như Bảo tàng Sherlock Holmes, Bảo tàng Hồng Lâu Mộng, Bảo tàng Tây Du Ký (Trung Quốc), Bảo tàng Hoàng Tử Bé (Nhật Bản) hay bối cảnh trong các

tác phẩm “*Chuyện tình núi Brokeback*”, “*Đồi gió hú*”, “*Kafka bên bờ biển*”... đều trở thành những điểm đến thu hút du khách.

Việt Nam là một dân tộc yêu văn học và có di sản văn học (DSVH) đa dạng, độc đáo. Tuy vậy, DLVH mới xuất hiện gần đây. Năm 2022, Bảo tàng Văn học Việt Nam phối hợp cùng Công ty Du lịch bền vững Vietnam tổ chức tour DLVH “*chữ Tâm chữ Tài*” với các hoạt động như tham quan vườn tượng 20 danh nhân văn học; không gian văn học Việt Nam thời kỳ Cổ - Trung đại; không gian về Gánh tâm gánh tài vào cửa “*Ngôi đền văn chương Việt Nam*”; tìm hiểu chữ viết lưu truyền qua thơ văn... đã thu hút lượng du khách nhất định.

Bình Định - “Đất võ - Trời văn”, nơi quy tụ những “ngôi sao văn học” trên văn đàn Việt Nam với những DSVH đồ sộ, độc đáo, đặc sắc là nguồn tài nguyên quý cho PTDL văn hóa, văn học. Năm 2024, tỉnh Bình Định đón 7,8 triệu lượt du khách, doanh thu du lịch đạt 16.000 tỷ VNĐ. Trong đó, thành phố Quy Nhơn là điểm đến có lượng du khách lớn nhất (chiếm hơn 70% số lượt du khách của tỉnh Bình Định) [1].

TP. Quy Nhơn được coi là đô thị khoa học, là điểm đến mới hấp dẫn, thân thiện của du khách. Vì vậy, những nghiên cứu về điểm đến văn học, đánh giá giá trị di sản văn hóa, văn học, xác lập cơ sở cho tổ chức tour, tuyến du lịch tham quan, trải nghiệm, khám phá DSVH của địa phương là rất cần thiết.

Bài viết này làm rõ bản chất của DLVH, các dạng thức, tổ chức hoạt động DLVH; phân tích, đánh giá tổng hợp các điều kiện về nguồn TNDL văn học, các nhân tố tác động đến việc khai thác các GTVH của một số điểm đến văn học; xác lập cơ sở đề xuất khai thác một số tuyến và tour DLVH tại Quy Nhơn và phụ cận của tỉnh Bình Định.

2. CƠ SỞ DỮ LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở dữ liệu

Bài viết sử dụng nguồn tài liệu thứ cấp là những nghiên cứu, bài viết về DLVH, về di sản văn hóa, văn học trên địa bàn thành phố Quy Nhơn và phụ cận. Các tài liệu thứ cấp là cơ sở để tiến hành phân tích, làm rõ bản chất khái niệm, các nhân tố ảnh hưởng, các dạng/kiểu loại và tổ chức tour DLVH.

Các dữ liệu sơ cấp được thu thập từ điền dã, thực địa, điều tra bảng hỏi về DSVH, nhu cầu du lịch văn học, trải nghiệm DLVH... của du khách, cộng đồng địa phương. Từ đó có sự tổng hợp, phân tích để xác lập được các tuyến điểm DLVH.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

(1) Phương pháp điền dã, thực địa

Nghiên cứu đã tiến hành 02 đợt điền dã, khảo sát, thực địa tại 19 điểm tài nguyên DLVH với 03 tuyến trên địa bàn Quy Nhơn và phụ cận. Tiến hành thu thập tư liệu hình ảnh, âm thanh, phỏng vấn sâu người có tri thức về văn hóa, văn học; đánh giá cự ly, điều kiện di chuyển, phân tích ngữ cảnh và không gian văn hóa... cho tổ chức các tour tham quan, du lịch trải nghiệm văn học.

Bài báo đã xây dựng bảng hỏi, phỏng vấn sâu 05 người có tri thức về văn hóa, văn học, người thân của nhà văn, nhà thơ nổi tiếng, 05 người quản lý điểm tài nguyên văn học, 20 du khách nhằm hiểu sâu hơn về ngữ cảnh và ý nghĩa của DSVH. Từ đó xác lập vấn đề, đánh giá thực trạng, nhu cầu, khả năng khai thác điểm tài nguyên văn học hiện có của địa phương và thu nhận giải pháp của cộng đồng dựa trên kinh nghiệm và hiểu biết của họ về vốn DSVH tại các điểm di tích.

(2) Phương pháp bản đồ

Sử dụng công cụ Google Map xây dựng bản đồ điểm, tuyến DLVH với 01 tuyến du lịch trong nội thành Quy Nhơn và 02 tuyến du lịch nội vùng từ Quy Nhơn - Tuy Phước - An Nhơn.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

3.1. Du lịch văn học

3.1.1. Khái niệm

DLVH là hình thức du lịch văn hoá tới các điểm đến gắn với những cuốn sách hoặc cuộc đời và sự nghiệp của tác giả văn học [9]. Theo G. Richards (2012), có thể định nghĩa DLVH theo 4 cách tiếp cận, gồm:

i) Theo nguồn cung: DLVH là một hình thức của du lịch văn hóa, dựa trên nguồn tài nguyên du lịch liên quan đến văn học (tác phẩm, nhân vật, nhà văn và các hoạt động văn học liên quan);

ii) Theo nhu cầu (động cơ du lịch): DLVH nhằm đáp ứng nhu cầu của những du khách, những người có hiểu biết và quan tâm đến văn học;

iii) Theo nghĩa: DLVH là hình thức du lịch cho du khách những thông tin, sự trải nghiệm, cảm hứng liên quan những giá trị văn học;

iv) Theo cách tổ chức: DLVH gồm nhiều hoạt động như tham quan, tham dự những địa điểm và sự kiện văn học...

DLVH là việc khách du lịch đến thăm các điểm đến văn học để tham quan, tìm hiểu, trải nghiệm sự đan xen giữa văn học, nghệ thuật, di sản và văn hóa là những hoạt động chính của DLVH.

Điểm đến văn học bao gồm một không gian vật chất, có thể là một địa điểm nhỏ nơi làng quê, một thành phố hoặc thậm chí là một quốc gia. Điểm đến văn học thu hút khách du lịch bằng DSVH phong phú gắn liền với các tác giả nổi tiếng hoặc các tác phẩm văn học cụ thể. Tại điểm đến văn học, du khách xem xét nơi ở và nơi sinh ra trước đây của các nhà văn nổi tiếng với các tác phẩm văn học của họ, để đọc giả và khách DLVH đến tỏ lòng tôn kính hoặc đến thăm những địa điểm đã truyền cảm hứng cho văn học hoặc cuộc đời của các nhà văn này.

3.1.2. Hoạt động và sản phẩm du lịch văn học

Hiện nay, trên thế giới, nhất là ở Anh, Úc, Hàn Quốc... có nhiều hoạt động du lịch văn học, như:

Du lịch tham quan: Gắn với cuộc đời tác giả như nơi sinh ra, tuổi ấu thơ, nơi sống, nơi tưởng niệm (mộ phần, đền thờ...), tham quan địa danh, nhân vật nổi tiếng trong tác phẩm văn học.

Du lịch trải nghiệm "Thực cảnh": Gắn với hoạt động thưởng thức giá trị văn học, tham gia sáng tác văn chương tại điểm đến dưới dạng các hoạt động bình văn/thơ, sân khấu kịch và đặc biệt là hóa thân thành nhân vật nổi tiếng thể hiện trong trích đoạn chuyển thể từ tác phẩm văn học. Ngoài ra, các thư viện, hiệu sách, quán thơ/truyện... là địa điểm lý tưởng để có thể khai thác giá trị văn học cho hoạt động tìm hiểu, khám phá của du khách.

Một số thiết chế văn học đang được khai thác cho DLVH trên khắp thế giới, gồm: Bảo tàng văn học, quán truyện, vườn thơ, đồi thơ, làng văn học, công viên văn học, thành phố văn học và cửa hàng văn học.

Hiện nay, đã có 11 thành phố được công nhận là thành phố Văn học UNESCO (UNESCO City of Literature). Trong đó, Edinburgh (Scotland) là thành phố Văn học UNESCO đầu tiên của thế giới (vào 2004). Đây là quê hương của Walter Scott, J.K. Rowling. Edinburgh nổi bật với lễ hội sách quốc tế lớn nhất thế giới và không gian văn học sống động trong từng ngõ nhỏ.

Melbourne (Australia), là trung tâm sáng tạo văn chương với hơn 280 lễ hội văn hóa thường niên, cùng các địa điểm như State Library Victoria và những phố sách đọc đáo thu hút rất đông du khách tham gia (năm 2008).

Đã có rất nhiều nghiên cứu về DLVH trên thế giới. Tiếp cận DLVH theo nhiều cách, đó là từ nguồn cung du lịch, từ cầu du lịch (động cơ du lịch), từ hình thức tổ chức du lịch (G. Richards, 2012). Ở Việt Nam, viết về DLVH còn hạn chế. Một số nghiên cứu tập trung vào mối quan hệ giữa văn học và du lịch, vai trò của

văn học trong việc phát triển du lịch, cách khai thác di sản văn hóa – văn học cho tham quan, trải nghiệm du lịch.

3.2. Tài nguyên du lịch văn học thành phố Quy Nhơn và phụ cận

Quy Nhơn và phụ cận có 12 điểm đến văn học có thể khai thác cho du lịch, gồm:

- Trường Đại học Quy Nhơn (QNU) - điểm đến khoa học, giáo dục và văn hóa

Dấu ấn văn hóa, văn học tại QNU gồm:

(1) Cổng Trường QNU: Với kiến trúc hiện đại, thanh thoát, cổng Trường Đại học Quy Nhơn trở thành điểm nhấn thể hiện triết lý giáo dục “*Toàn diện - Khai phóng - Thực nghiệp*” của nhà trường;

(2) Biểu tượng “*Từ trái tim đến trái tim*” do điêu khắc gia Phạm Văn Hạng thực hiện là thông điệp nhân văn, truyền mãi;

(3) Đại chủng viện Quy Nhơn là di sản kiến trúc Pháp nổi bật ở Bình Định. Hơn 90 năm thăng trầm dâu bể, công trình vẫn giữ nguyên kết cấu, hình dáng và màu sắc. Nơi đây hiện là Thư viện của Trường Đại học Quy Nhơn, điểm học tập, nghiên cứu của hàng vạn sinh viên,

điểm tham quan hấp dẫn dành cho bạn đọc với Tuần lễ sách, Ngày hội sách kết hợp trình diễn tuồng, bài chòi...;

(4) Vườn tượng danh nhân - nơi tôn vinh trí tuệ và nhân cách của các danh nhân văn hoá, khoa học hàng đầu của Việt Nam và thế giới trong nhiều lĩnh vực.

- **Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan:** Thi sĩ Yến Lan (1916-1998) nổi danh với “*Bến Mỹ Lăng*” trong phong trào Thơ Mới. Ông cùng Quách Tấn, Chế Lan Viên, Hàn Mặc Tử lập nhóm thơ Bình Định với tên gọi đã nổi danh thi đàn trước năm 1945 - “*Bàn thành tứ hữu*”. Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan (phường Nhơn Hưng, TX. An Nhơn) là nơi thờ cúng, trưng bày tác phẩm, hình ảnh, tài liệu, sách liên quan đến cố thi sĩ tài hoa với hơn 2.500 hiện vật (2.500 bản sách, tạp chí và nhiều kỷ vật, bút tích của Yến Lan).

- **Nhà lưu niệm nhà thơ Xuân Diệu:** Tại thôn Tùng Giản, xã Phước Hòa, huyện Tuy Phước (cách Quy Nhơn khoảng 20 km). Như một bảo tàng thu nhỏ, nơi đây trưng bày nhiều hiện vật, bút tích, hình ảnh, tác phẩm của Xuân Diệu.

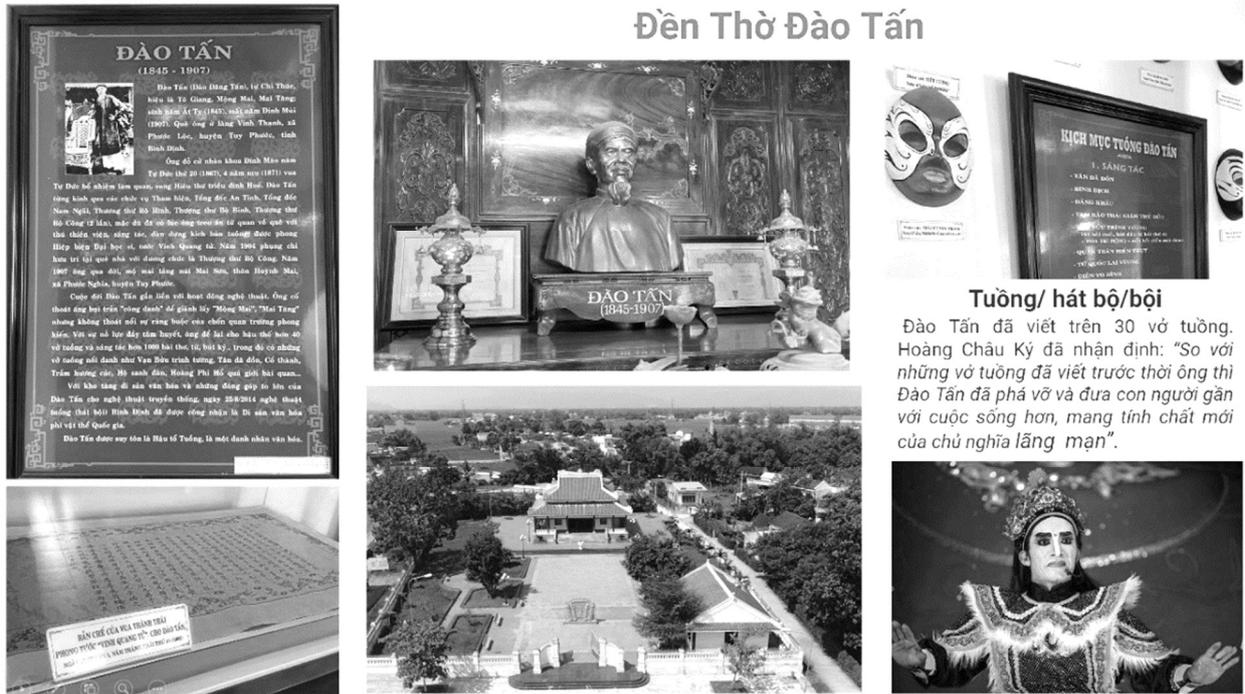

Hình 1. Hiện vật trong nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan và Xuân Diệu (ảnh: N.H Xuân)

- **Đền thờ Đào Tấn:** Đào Tấn (1845-1907) là nhà thơ, nhà soạn tuồng, đạo diễn tuồng bậc thầy của Việt Nam. Đền thờ Đào Tấn (xã Phước Lộc, huyện Tuy Phước) gồm đền thờ, nhà quản lý, sân hành lễ, nhà biểu diễn tuồng mô phỏng Học bộ đình... Đây là nơi thờ, nơi trưng bày, gìn giữ và

phát huy giá trị những tư liệu, hiện vật, kỷ vật, bút tích tác phẩm của Đào Tấn - “*Hậu tổ*” của nghệ thuật Tuồng Việt Nam. Khung cảnh nơi đây như tái hiện lại cảnh sắc sân khấu truyền thống Việt Nam qua các hiện vật, trang phục diễn và cả những bản soạn tuồng đầy tính nghệ thuật.

Đền thờ Đào Tấn

Hình 2. Một số hình ảnh, hiện vật tại đền thờ Đào Tấn (ảnh: N.H Xuân)

- Ghềnh Ráng - Quy Hòa với thi nhân Hàn Mặc Tử: Ghềnh Ráng là khu du lịch nổi tiếng gồm nhiều điểm tham quan như mộ Hàn Mặc Tử, bãi tắm Hoàng Hậu, Hòn Chồng... tại Quy Hòa. Nhà lưu niệm Hàn Mặc Tử là căn phòng nhỏ, trước kia là nơi nhà thơ sống, trị bệnh phong. Nơi đây lưu giữ nguyên vẹn bút tích của Hàn Mặc Tử, những tư liệu, hiện vật về thi sĩ những năm cuối đời.

- Tượng Trịnh Công Sơn và những bài thơ tình trên đá: Tượng Trịnh Công Sơn nằm sát

biển Quy Nhơn, cách nơi ông học khoá I Trường Sư phạm Quy Nhơn (1962-1964) chỉ vài trăm mét. Tượng Ông ngồi ôm đàn, trầm tư, bên cạnh là nhạc phẩm "Biên nhớ" với những ca từ da diết thổi vào không gian biển nỗi buồn điệu vội.

Ven biển Quy Nhơn, dọc đường Xuân Diệu, những câu, khổ thơ đặc sắc nhất của Xuân Diệu, Hàn Mặc Tử, Yến Lan... được khắc họa sống động trên những khối đá như tiếng gọi của biển, của tình yêu và mùa xuân chín.

Hình 3. Tượng Trịnh Công Sơn và thơ của Xuân Diệu khắc trên đá bên bờ biển Quy Nhơn (ảnh: N.H Xuân)

- **Tiểu chủng viện Làng Sông và cảng thị Nước Mặn:** Tiểu chủng viện Làng Sông thuộc xã Phước Thuận, huyện Tuy Phước (cách Quy Nhơn 10 km). Nơi đây có khuôn viên rất đẹp với hàng cây sao xanh cổ thụ rợp

mát hơn 100 tuổi, có phòng trưng bày tư liệu của Nhà in Làng Sông (một trong những nhà in chữ Quốc ngữ đầu tiên của Việt Nam - điểm mốc quan trọng trong dòng chảy văn hóa Việt).

Hình 4. Tiểu chủng viện, nhà in Làng Sông và cảng thị Nước Mặn (ảnh: N.H Xuân, N.T. Trình)

Cảng thị Nước Mặn (cảng sông) là phố thị nằm bên đầm Thị Nại của phủ Quy Nhơn vào thế kỷ XVII-XVIII. Đây là một trong ba trung tâm ra đời chữ Quốc ngữ với những di tích như Cây đa Nước Mặn, Chùa Bà Nước Mặn... là những điểm đến chính, cơ sở của tour du lịch đặc sắc, thương hiệu “*Nước Mặn - Làng Sông*” với hoạt động tìm về nơi phôi thai chữ Quốc ngữ và cơ sở in chữ Quốc ngữ đầu tiên của Việt Nam [4].

- **Nhà hát tuồng Bình Định** (nhà hát Nghệ thuật truyền thống): Bình Định là “kinh đô” của nghệ thuật hát Bội - di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia năm 2015. Tuồng Bình Định mang bản sắc địa phương, cuốn hút với yếu tố hát và múa võ đặc sắc, lối hóa trang và trang phục rất ấn tượng.

- **Điểm biểu diễn Bài Chòi dân gian:** Nghệ thuật Bài Chòi Trung bộ được UNESCO công nhận là di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại.

Yếu tố văn học trong Bài Chòi thể hiện rất đa dạng, sáng tạo và mang đặc trưng riêng của từng địa phương ở miền Trung Việt Nam. Người ta thường dùng câu đối, hò, vè để giới thiệu con bài. Tại quảng trường Nguyễn Tất Thành, vào tối thứ bảy, chủ nhật hằng tuần, Đoàn Ca kịch Bài Chòi Bình Định tổ chức biểu diễn phục vụ khán giả, du khách.

3.3. Đánh giá khả năng phát triển du lịch văn học ở thành phố Quy Nhơn và phụ cận

Cơ sở để xác định giá trị và khả năng khai thác của các điểm đến dựa trên khảo sát thực tế, điều tra phỏng vấn bằng bảng hỏi đối với các chuyên gia du lịch, cán bộ làm công tác quản lý du lịch của địa phương và các tổ chức, doanh nghiệp thực hiện một số tour DLVH tại địa phương. Sau đó, nhóm tác giả tổng hợp, đánh giá giá trị và khả năng khai thác của 12 điểm đến DLVH, kết quả thể hiện ở Bảng 1.

Bảng 1. Thống kê/phân cấp giá trị khai thác du lịch một số điểm tài nguyên DLVH Bình Định

TT	Điểm đến	Giá trị văn hóa/ văn học	Nhận diện khả năng khai thác	Phân cấp	
				Giá trị	Khai thác
1.	Trường ĐH Quy Nhơn	- Di sản, biểu tượng giáo dục - khoa học - Tư liệu sách, giáo trình	- Tham quan di sản văn hóa, giáo dục - Trải nghiệm ngày Hội sách, văn hóa đọc, biểu diễn Tuồng, bài chòi... - Tổ chức Hội thảo khoa học về văn học	+	↗↗
2.	Tượng Trịnh Công Sơn	- Tượng Trịnh Công Sơn - Ca khúc và nhạc phẩm “Biển nhớ”	- Tham quan tượng, biển Quy Nhơn - Tổ chức đêm nhạc Trịnh vào ngày cuối tuần	++	→
3.	Khu du lịch Ghềnh Ráng	- Mộ Hàn Mặc Tử, Đồi Thi Nhân - Di tích Bãi tắm Hoàng Hậu	- Tham quan di tích; bút lửa Zđũ Kha – Người giữ lửa thơ Hàn bằng nghệ thuật bút lửa trên gỗ, giấy... - Tổ chức đêm nhạc Trịnh vào ngày cuối tuần...	+++	↗↗↗
4.	Khu Quy Hòa	- Di tích nhà thương nơi Hàn Mặc Tử trị bệnh - Cảnh quan thung lũng Quy Hòa, gắn với đô thị khoa học Quy Nhơn	- Tham quan di tích, mộ (cũ) Hàn Mặc Tử, vườn tượng Danh nhân y học - Trải nghiệm khoa học tại Trung tâm khám phá khoa học Quy Nhơn...	++	↗↗
5.	Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan	- Thư viện văn học Yến Lan - Câu chuyện thơ về nhóm “Bàn thành tứ hữu” - Không gian văn hóa vùng hạ lưu sông Kôn...	- Tham quan di sản thơ của Yến Lan - Tổ chức tọa đàm, hội thảo, gặp gỡ các thế hệ nhà văn/thơ - Thư viện mở cho mọi người - Không gian cho điểm đọc sách cộng đồng, sáng tác văn học...	+++	↗↗↗
6.	Nhà lưu niệm nhà thơ Xuân Diệu	- Thư viện văn học Xuân Diệu - Kỷ vật, di cảo thơ Xuân Diệu	- Tham quan di sản thơ của Xuân Diệu - Thư viện mở cho cộng đồng - Tổ chức buổi nói chuyện thơ Xuân Diệu cho học sinh; tọa đàm, hội thảo về di sản thơ Xuân Diệu	+++	↗↗↗
7.	Đền thờ danh nhân văn hóa Đào Tấn	- Nơi lưu giữ di sản tuồng cổ của Việt Nam... - Không gian văn hóa làng quê hạ lưu sông Kôn	- Tham quan di sản của Danh nhân văn hóa Đào Tấn, tìm hiểu kịch bản tuồng cổ - Xem Tuồng và tham gia diễn Tuồng	+	↗↗
8.	Tiểu chủng viện Làng Sông	- Nơi có nhà in đầu tiên in chữ Quốc ngữ - Khung cảnh làng quê rất đẹp; kiến trúc Gothic ấn tượng của Chủng viện	- Tìm hiểu về các tác phẩm in thời kỳ đầu của chữ Quốc ngữ - Hành trình phiêu thai chữ Quốc Ngữ và văn hóa Việt	+++	↗↗↗
9.	Bảo tàng Bình Định	- 08 bảo vật quốc gia Việt Nam - Hiện vật Tuồng, Bài Chòi	- Tham quan di sản Tuồng, Bài Chòi, văn hóa, lịch sử	++	↗↗

			- Tổ chức trình diễn, tọa đàm, hội thảo khoa học về di sản văn hóa Tuồng, Bài Chòi cho học sinh, nhà nghiên cứu		
10.	Nhà hát Tuồng Đào Tấn (Nhà hát NNTTT)	- Hiện vật Tuồng, Bài Chòi; - Biểu diễn Tuồng, Bài Chòi, trống trện Tây Sơn.	- Tìm hiểu trang phục, nghệ thuật trình diễn Tuồng... - Xem biểu diễn Tuồng; giao lưu với nghệ nhân Tuồng...	+	→
11.	Điểm biểu diễn Bài Chòi Bình Định	- Tổ chức vào Thứ bảy hàng tuần tại quảng trường Nguyễn Tất Thành	- Xem Tuồng, Bài Chòi; tham gia chơi Bài Chòi dân gian, võ cổ truyền Bình Định; Múa Chằm... - Giao lưu với các văn nghệ sĩ; hóa trang nhân vật tuồng	++	↗↗
12.	Cảng thị Nước Mặn	- Cây đa Nước Mặn - dấu tích cội nguồn chữ Quốc ngữ - Chùa Bà Nước Mặn và lễ hội	- Hành trình phi thai chữ Quốc Ngữ và văn hóa Việt - Đô thị cổ Nước Mặn; tham gia Lễ hội Chùa Bà Nước Mặn – di sản văn hóa phi vật thể của Việt Nam	++	↗↗

Ghi chú: +: Trung bình; ++: Cao; +++: Rất cao; →: Trung bình; ↗↗: Cao; ↗↗↗: Rất cao

Một số hoạt động DLVH tại Quy Nhơn và phụ cận có thể khai thác thuận lợi gồm:

- *Du lịch tham quan:* Những địa danh gắn cuộc đời, tuổi ấu thơ, nơi sống, nơi tưởng niệm của những tác giả văn học nổi tiếng Hàn Mặc Tử, Xuân Diệu, Yên Lan, Quách Tấn. Tìm hiểu di tích văn hóa có liên quan đến quá trình hình thành, phát triển chữ Quốc ngữ...

- *Du lịch tìm hiểu, trải nghiệm văn hóa - văn học:* Du khách có thể tham gia các hoạt động văn hóa, văn học như bình văn/thơ, chơi Bài Chòi, hát Tuồng, trình diễn thơ, sáng tác văn chương... tại một số điểm đến du lịch như Nhà hát nghệ thuật truyền thống, điểm biểu diễn Bài Chòi dân gian, Bảo tàng Bình Định hay Thư viện QNU...

- *Du lịch hội thảo, hội nghị (MICE):* Quy Nhơn là đô thị khoa học gắn với những điểm đến nổi tiếng như Trung tâm Khoa học khám phá... đã đón hàng vạn du khách, nhà khoa học, học sinh đến tham quan, tham gia những hội thảo khoa học quốc gia, quốc tế.

3.4. Xây dựng một số tuyến, tour du lịch văn học

* Tuyến du lịch văn học nội thành Quy Nhơn

Tuyến du lịch này gồm từ 3 đến 4 điểm đến văn học, gồm các điểm: Trường Đại học Quy Nhơn → mộ Hàn Mặc Tử → Tượng Trịnh Công Sơn → Bảo tàng Bình Định với cự ly di chuyển khoảng 10 km.

Trên tuyến này, du khách có thể check-in cổng Trường Đại học Quy Nhơn, tham quan hiện vật Tuồng, Bài Chòi tại Bảo tàng Bình Định. Dọc đường Xuân Diệu ven bờ biển Quy Nhơn là những tuyệt tác thơ tình của Xuân Diệu, những vần thơ trắng của Hàn Mặc Tử, những khổ thơ xuất thần của Yên Lan, những bài thơ của Nguyễn Huệ được khắc lên đá đặt trong không gian biển lãng mạn với trời xanh, rừng dừa xanh, cát trắng, nắng vàng.

Trên tuyến này, vào các buổi tối thứ Bảy, du khách đến với điểm biểu diễn văn nghệ tại quảng trường Nguyễn Tất Thành với những tiết mục biểu diễn đặc sắc.

* Tuyến du lịch văn học Quy Nhơn và phụ cận

Tuyến du lịch này gồm từ 5 đến 7 điểm đến văn học, gồm các điểm: Trường Đại học Quy Nhơn → Tiểu chủng viện và nhà in Làng Sông → Nhà lưu niệm Xuân Diệu → Khu di tích cảng thị Nước Mặn → Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan → Đền thờ Đào Tấn và mộ Hàn Mặc Tử hoặc tượng Trịnh Công Sơn. Tổng quãng đường di chuyển khoảng 65 km.

Điểm khởi hành: cổng trường QNU truyền đi thông điệp triết lý giáo dục “Toàn diện – Khai phóng – Thực nghiệp”. Từ đây, du khách sẽ bắt đầu hành trình văn học đầy thi vị, đi qua những địa danh đậm dấu ấn của thi ca, văn hóa và lịch sử, gồm các điểm đến:

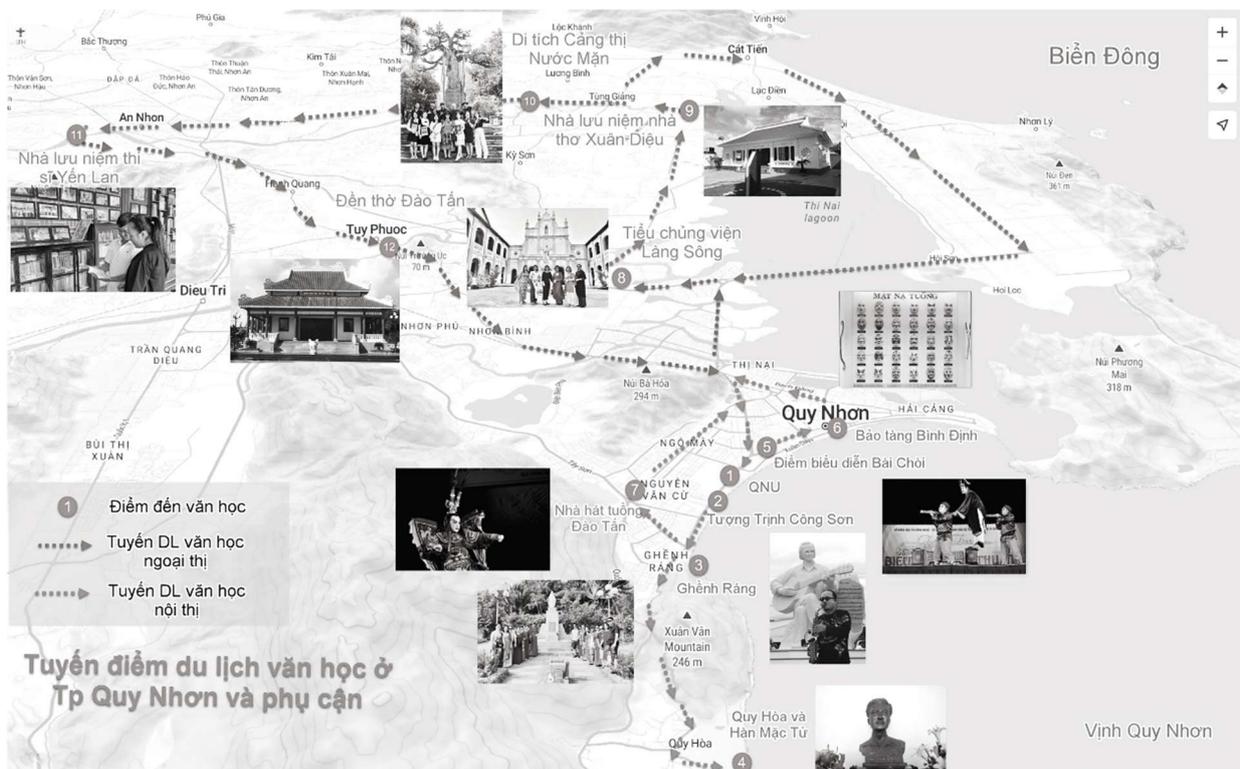
- **Điểm đến thứ nhất:** Tiểu chủng viện Làng Sông - Trung tâm truyền bá chữ Quốc ngữ và văn hóa Việt, đây là nơi chữ quốc ngữ được in ấn đầu tiên ở Việt Nam, ghi dấu một thời kỳ giao thoa văn hóa đầy biến động. Tiểu chủng viện Làng Sông, với vẻ đẹp cổ kính, thanh bình.

- **Điểm đến thứ hai:** Nhà lưu niệm Xuân Diệu - Ông hoàng thơ tình Việt Nam, hoàn thành vào cuối năm 2024, nằm bên dòng sông Côn lặng lẽ, Nhà lưu niệm Xuân Diệu lưu giữ những ký ức về thi sĩ tài hoa. Bức tượng nhà thơ bằng đồng, từng quyền sách, từng kỷ vật gợi nhắc đến những dòng thơ tình lãng mạn và nồng nàn của Xuân Diệu.

- **Điểm đến thứ ba:** Cảng thị Nước Mặn - nơi phơi thai chữ Quốc ngữ, du khách sẽ đến Cảng thị Nước Mặn, thăm di tích Chùa Bà Nước Mặn, Cây đa Nước Mặn... nơi các giáo sĩ Dòng Tên đã sử dụng chữ Latinh phiên âm tiếng Việt, phơi thai chữ Quốc ngữ Việt Nam.

- **Điểm đến thứ tư:** Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan, từ Chùa Bà Nước Mặn, dọc tuyến đường Tân Hội - Nhơn Hưng, du khách sẽ đến Nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan.

- **Điểm đến thứ 5:** Đền thờ Đào Tấn - Hồn tuồng và tình yêu nghệ thuật dân tộc, nằm giữa một không gian yên bình, là nơi tôn vinh cuộc đời và sự nghiệp của Đào Tấn - “Ông tổ của tuồng hiện đại Việt Nam.

Hình 6. Sơ đồ điểm - tuyến DLVH tại thành phố Quy Nhơn và phụ cận

- *Điểm đến cuối*: Mộ Hàn Mặc Tử/tượng Trịnh Công Sơn, du khách có thể lựa chọn điểm đến là khu du lịch Ghềnh Ráng với mộ Hàn Mặc Tử, bãi Trúng (bãi tắm Hoàng Hậu), đồi thi nhân hoặc đến với nhạc sĩ tài hoa Trịnh Công Sơn bên bờ biển Quy Nhơn.

Tuyến DLVH này không chỉ là chuyến khám phá không gian địa lý vùng hạ lưu sông

Kôn, mà còn là hành trình tâm hồn thi ca, nơi văn hóa trường tồn với thời gian. Các tuyến du lịch này sẽ trở thành cầu nối giữa văn chương và cuộc sống, giữa những tâm hồn của người nghệ sĩ xưa và thế hệ hôm nay. Bình Định sẽ là vùng đất của di sản, của thơ ca và là nơi mà tâm hồn văn học trong mỗi du khách được khơi dậy và lan tỏa.

Bảng 2. Một số tour DLVH nổi bật đang được khai thác ở Quy Nhơn và phụ cận

Tour du lịch	Thời gian	Hoạt động du lịch chính	Ghi chú
Nghệ thuật và thi ca	7h30	Du khách chụp ảnh, nghe thuyết minh về cổng chính QNU, tham quan Đại chủng viện Quy Nhơn, biểu tượng "Từ trái tim đến trái tim"...	
	8h30	Du khách tham quan tượng Trịnh Công Sơn	
	9h00	Du khách thăm mộ Hàn Mặc Tử, đồi Thi Nhân, bãi tắm Hoàng Hậu... ngắm biển Quy Nhơn	
	10h00	Du khách đến Quy Hòa, tham quan khu lưu niệm Hàn Mặc Tử, biển Quy Hòa	
	11h30	Ăn trưa tại Quy Nhơn	
Khám phá dòng chảy chữ Quốc ngữ trong văn hóa Việt	7h30	Du khách tìm hiểu các điểm di sản văn hóa tại QNU	<i>Những điểm đến văn học có đặc trưng văn hóa cao, du khách cần có trang phục phù hợp; Có phương tiện che nắng khi hoạt động ngoài trời vào những ngày hè</i>
	8h30	Du khách tham quan, tìm hiểu tư liệu tại Tiểu chủng viện Làng Sông về Nhà in Làng Sông.	
	9h30	Du khách tham quan điểm di tích "Cây đa Nước Mặn" nghe thuyết minh về nguồn gốc, quá trình hình thành chữ Quốc ngữ...	
	10h30	Du khách tham quan Chùa Bà Nước Mặn, tìm hiểu về cảng thị Nước Mặn trong lịch sử; Ăn trưa tại quán ăn địa phương	
	13h30	Du khách tham quan nhà thờ cổ Vĩnh Thạnh	
	14h00	Du khách tham quan, tìm hiểu về di sản văn học của tại Nhà lưu niệm thi sĩ Xuân Diệu	
Dòng chảy của thơ ca và di sản văn hóa	7h30	Du khách tìm hiểu các điểm di sản văn hóa tại QNU	
	9h00	Du khách tham quan, tìm hiểu về di sản văn học tại Nhà lưu niệm thi sĩ Xuân Diệu tại Tuy Phước	
	10h30	Du khách đến thăm nhà lưu niệm thi sĩ Yến Lan, nghe kể về nhóm thơ "Bàn thành tứ hữu", tìm hiểu về miền quê, cuộc đời của tác giả "Bến My Lăng"... Ăn trưa tại thị xã An Nhơn	
	13h30	Du khách tham quan đền thờ Đào Tấn, nghe, xem những di sản tuồng cổ Bình Định, cuộc đời, sự nghiệp của nhà soạn tuồng vĩ đại Đào Tấn, thăm Học Bộ đình, văn hóa làng quê Tuy Phước...	
	15h00	Du khách về Ghềnh Ráng, tham quan mộ Hàn Mặc Tử, check-in với bãi tắm Hoàng Hậu, cảnh biển và đô thị Quy Nhơn.	

3.5. Giải pháp khai thác tài nguyên du lịch văn học của Quy Nhơn và phụ cận

Kết quả khảo sát cho thấy hoạt động DLVH tại Quy Nhơn và phụ cận đã và đang gặp một số khó khăn, hạn chế. Tại đây chưa có các điểm DLVH theo đúng nghĩa; Nhiều điểm đến có dịch vụ du lịch nghèo nàn, thiếu hướng dẫn, thuyết minh; Nhiều tour DLVH chỉ mang tính kết hợp và đóng vai trò phụ trong những tour được nhiều du khách chọn. Ngoài ra, phần lớn các điểm đến văn học của địa phương có quy mô nhỏ, hạn chế khả năng đón những đoàn khách có số lượng lớn. Do đó, để DLVH địa phương phát triển cần ưu tiên thực hiện một số giải pháp sau:

- Bảo tồn và phát huy tài nguyên văn học của Quy Nhơn và tỉnh Bình Định gắn với xây dựng những sản phẩm du lịch đặc thù trong đó có DLVH đòi hỏi sự đầu tư xây dựng thiết chế văn học, sản phẩm văn học đặc thù nhằm biến những điểm đến văn học thành điểm DLVH theo quy định của pháp luật.

- Sân khấu hóa và quần chúng hóa những yếu tố nghệ thuật, văn học. Tăng cường hỗ trợ kinh phí tổ chức biểu diễn văn hóa - nghệ thuật tại các điểm biểu diễn ở quảng trường Nguyễn Tất Thành nhằm tạo điểm đến cho người dân và du khách.

- Tăng cường đầu tư tôn tạo, nâng cấp và khai thác có hiệu quả một số điểm di tích văn học tại địa phương. Một số điểm đến văn học như mộ Hàn Mặc Tử, đền thờ Đào Tấn, nhà lưu niệm Xuân Diệu, Yên Lan... cần xây dựng thành điểm DLVH (có bán vé, hướng dẫn/thuyết minh và dịch vụ du lịch khác).

- Địa phương cần có những giải pháp cụ thể, như: Tổ chức các Hội thảo văn hóa, văn học như “Nước Mặn - Làng Sông với Dòng chảy chữ

Quốc ngữ”, “Bàn thành tư hữu và nhóm Thơ loạn Bình Định”, “Về một miền thi ca trong DLVH Bình Định”, “Du lịch Bình Định: Về miền Đất võ - Trời văn”...

- Phát triển văn hóa đọc trong học sinh, sinh viên qua việc tổ chức nhiều tour du khảo, trải nghiệm, khám phá DSVH cho học sinh, sinh viên trên địa bàn qua Chương trình giáo dục địa phương; Tổ chức Ngày hội sách tại Trường Đại học Quy Nhơn, điểm bán sách và văn hóa phẩm...

- Tăng cường hơn nữa việc quảng bá những điểm đến, giá trị văn học với đối tượng học sinh, sinh viên, du khách qua công tác truyền thông của ngành văn hóa và du lịch tỉnh Bình Định.

4. KẾT LUẬN

Thành phố Quy Nhơn và phụ cận, sở hữu nguồn tài nguyên du lịch văn học phong phú, bao gồm các di sản gắn liền với những tên tuổi lớn như Xuân Diệu, Hàn Mặc Tử, Yên Lan, Đào Tấn. Đây là nền tảng quan trọng để phát triển du lịch văn học, góp phần đa dạng hóa sản phẩm du lịch và bảo tồn các giá trị văn hóa đặc sắc của địa phương.

Dựa trên phân tích thực địa, phỏng vấn người có trách nhiệm quản lý di tích văn hóa, đánh giá tiềm năng DSVH... nghiên cứu đã xây dựng 02 tuyến DLVH cho 03 tour du lịch ngắn (01 buổi hoặc 01 ngày) trên địa bàn TP. Quy Nhơn, huyện Tuy Phước và TX. An Nhơn. Các hoạt động trải nghiệm như tham quan, sáng tạo văn chương, thưởng thức nghệ thuật dân gian... được tổ chức theo mô hình kết hợp văn học, văn hóa và du lịch, tạo nên các sản phẩm độc đáo thu hút du khách.

Nghiên cứu đã đề xuất các giải pháp nhằm khai thác hiệu quả DLVH, cần thực hiện đồng

bộ, từ đầu tư cơ sở hạ tầng, quảng bá sự kiện văn học, tới tăng cường giáo dục văn hóa đọc trong cộng đồng.

Thành phố Quy Nhơn là vùng đất có lịch sử lâu đời, hội tụ nhiều tiềm năng, thế mạnh để phát

triển văn hóa và du lịch. Những đánh giá về giá trị DSVH trong nghiên cứu này cần được mở rộng, đào sâu hơn nữa, xác định rõ hơn những khả năng khai thác tạo sản phẩm DLVH hấp dẫn của địa phương.

Nghiên cứu này được thực hiện trong khuôn khổ đề tài khoa học công nghệ cấp cơ sở của Trường Đại học Quy Nhơn với mã số T2024.853.24.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cục Thống kê Bình Định. *Niên giám thống kê tỉnh Bình Định 2023*. Nhà xuất bản Thống kê, 2024.
2. Phan Thị Thu Hiền (2014). *Quá trình hình thành, phát triển và quang phổ của những hình thức DLVH - từ kinh nghiệm thực tiễn của các nước Âu Mỹ và Hàn Quốc*. <https://hcmussh.edu.vn/tin-tuc/phanthithuhienquatrinhinhthanhvaphat trienquangphong2018?> (truy cập ngày 30/5/2024).
3. Lê Nhật Ký (2023). *Phát triển loại hình DLVH: Phát huy điểm riêng có, độc đáo về đất và người Bình Định*. Báo Bình Định, số ra ngày 14/10/2023.
4. Nguyễn Hữu Xuân (2010). *Cơ sở khoa học xây dựng tiêu chí tuyến, điểm du lịch (áp dụng trên địa bàn tỉnh Bình Định)*. Đề tài cấp cơ sở, Trường Đại học Quy Nhơn.
5. Nguyễn Thanh Quang, Võ Đình Đệ (2024). *Dòng chảy chữ Quốc ngữ trong văn hóa Việt*. Nhà xuất bản Thế giới, tr. 217-228.
6. Quốc hội nước Cộng hòa XHCN Việt Nam (2010). *Luật Di sản văn hoá*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia sự thật.
7. Fang Li (2018). *Study of Development and Utilization of Literature Tourism Resources*. International Workshop on Education Reform and Social Sciences (ERSS).
8. Anne Hoppen a, Lorraine Brown, Alan Fyall (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations. *Journal of Destination Marketing & Management*, 37-47.
9. Greg Richards (2003). *What is Cultural Tourism*. van Maaren. A. (ed.), Erfgoed voor Toerisme, Weesp: Nationaal Contact Monumenten.
10. Sílvia Quinteiro, Maria José Marques (2022). *Working definitions in literature and tourism*, CIAC/ Univesidade do Algarve. ISBN (electronic version): 978-989-9127-03-6.

Thông tin tác giả:

Nguyễn Hữu Xuân, Nguyễn Thị Huyền - Trường Đại học Quy Nhơn
Địa chỉ: 170 An Dương Vương, Nguyễn Văn Cừ, Quy Nhơn, Bình Định
Email: nguyenhuuxuan@qnu.edu.vn; ĐT: 0989161119

Nhật kí toà soạn:

Ngày nhận bài: 17/12/2024
Biên tập: 02/2025